

Introductie persconferentie bij overlijden Paus Franciscus

J. van den Hende, voorzitter van Nederlandse bisschoppenconferentie, bisschop van Rotterdam

1. Bidden van begin tot einde

Aangetreden op 13 maart 2013, als de 266e opvolger van de apostel Petrus. Na paus Johannes Paulus II en paus Benedictus XVI was paus Franciscus opnieuw een paus van buiten Italië, nu zelfs van buiten Europa. Geboren in Argentinië maar uit een familie van Italiaanse komaf.

Hij koos de naam Franciscus, verwijzend naar de bekende heilige uit de 12e/13e eeuw die een beweging van eenvoudige broeders en zusters begon met oog voor de armen en de kleinen.

Toen de nieuwe paus Franciscus op het balkon verscheen, na zijn uitverkiezing in de besloten vergadering van de kardinalen, het conclaaf, boog de nieuwe paus zijn hoofd en vroeg de mensen voor hem te bidden. En die vraag is steeds gebleven. Bidden voor de paus en de paus bidt ook voor ons. In de gemeenschap van de Kerk is steeds sprake van wederkerigheid.

Ook in de laatste weken van zijn opname in het Gemelli ziekenhuis was steeds sprake van gebed voor de paus. Bij de ingang van het ziekenhuis, op het Sint Pietersplein en op veel plaatsen zo niet overal in de wereld. En paus Franciscus op zijn beurt verzekerde ons van zijn aanhoudende gebed.

Dat bidden in wederkerigheid komt voort uit de geloofsovertuiging dat God ons als schepper, verlosser en trooster nabij is iedere dag van ons leven. Dat Gods hart voor alle mensen openstaat. Als we bidden, zo zei paus Franciscus, bidden we niet als een papegaai die alleen woorden herhaalt maar we bidden met hart en ziel, met onze hele persoon (Audiëntie 21 oktober 2020).

De verbondenheid door het gebed tot God -met paus Franciscus en met gelovigen wereldwijd- was ook in de laatste weken een voortdurend zichtbare rode draad in het leven van de Kerk in alle werelddelen.

Aan de ene kant gaat ons bidden door. Nu heel bijzonder voor onze gestorven paus Franciscus: dat hij mag delen in het eeuwig leven bij God.

Aan de andere kant denken we vandaag ook aan de voorbije twaalf jaren van het pontificaat van paus Franciscus, dat in 2013 begon.

2. Herinneringen aan het pontificaat

Paus Franciscus publiceerde reeds in de beginfase van zijn pontificaat, in het eerste jaar 2013, twee belangrijke documenten: de encycliek *Lumen Fidei* (over het licht van het geloof) en het apostolische exhortatie *Evangelii Gaudium* (vreugde van het geloof).

Van de encycliek *Lumen Fidei* wordt gezegd dat die nog samen met paus Benedictus tot stand is gekomen in het toen speciaal gehouden Jaar van Geloof. Duidelijk is dat het katholieke geloof een licht is op je levensweg en dat je dat geloof in Christus in gemeenschap met anderen mag beamen en beleven, zowel met mensen die ons in de loop van de eeuwen in geloof zijn voorgedaan alsook met gelovigen van nu in de tijd waarin we nu leven.

In het document *Evangelii Gaudium* benadrukte paus Franciscus dat het geloven in God reden is tot vreugde en hoop. Jezus Christus, Gods Zoon die voor ons is mens geworden, is voor ons gestorven aan het kruis en opgestaan uit de dood. Het geloof, zo citeerde paus Franciscus zijn voorganger Benedictus, is eerst en vooral een ontmoeting met de persoon van de levende Jezus Christus [Cf. *Evangelii Gaudium* art. 7, citerend uit Benedictus' encycliek *Deus Caritas Est* (2005) art. 1]. We zijn immers als gelovige mensen naar Christus genoemd: christenen [Cf. Handelingen der apostelen 11, 26].

Leven in verbondenheid met God die zichtbaar is geworden in Jezus Christus. Leven in de gemeenschap van de Kerk in openheid naar de wereld. De vier encyclieken van paus Franciscus getuigen van dit geloof.

Lumen Fidei (2013): het geloof in Christus en de vele geloofsgetuigen als licht op je levensweg.

Laudato si' (2015): de aarde als gemeenschappelijk huis en de gezamenlijke zorg die we daarvoor moeten hebben.

Fratelli tutti (2020): de grote betekenis van dialoog, niet alleen in de Kerk maar ook in de betrekkingen met heel de mensheid.

Dilexit nos (2024): de grote en unieke liefde van Jezus Christus en de roeping om als mensen ons hart af te stemmen op de gezindheid van het hart van Christus.

Denkend aan paus Franciscus, herinner ik mij persoonlijk de twee bezoeken die de Nederlandse bisschoppen aan paus Franciscus samen mochten brengen in het kader van een zogeheten 'Ad Limina' bezoek. Dat was in 2013 (al vlug na zijn aantreden) en in 2022. Die bezoeken aan de paus waren persoonlijke ontmoetingen. Hij las geen toespraak voor maar opende meteen de dialoog. Een gesprek van broeders met elkaar.

Bij het eerste 'Ad Limina' bezoek in 2013 maakte paus Franciscus duidelijk dat we als christenen, gesterkt door het geloof, steeds met vertrouwen verder mogen gaan. De Kerk is een gemeenschap met een verleden, heden en toekomst. Net zoals de eerste apostelen, met Petrus voorop, mogen we verder gaan op de weg van het geloof, die een weg van uitdagingen is maar ook een weg van genade, een weg die we als Kerk samen met de Heer en met elkaar mogen gaan: "Avanti" (voorwaarts) zei de paus.

Bij het tweede 'Ad Limina' bezoek in 2022 benadrukte paus Franciscus opnieuw dat de weg van het geloof ten diepste een gezamenlijke weg is, door nabijheid tot God in gebed, door nabijheid aan elkaar als bisschoppen (belangrijk om te praten mét elkaar en niet langs elkaar) door nabijheid aan de priesters die de eerste verkondigers in de parochie zijn, en door de nabijheid aan alle gelovigen.

3. Samen op weg in verkondiging en dialoog

In het Grieks (in de taal van het Nieuwe Testament en in de eerste eeuwen van de Kerk) is samen op weg: *syn hodos*.

Paus Franciscus heeft in de laatste jaren van zijn pontificaat dit samen op weg gaan als Kerk aangemoedigd, met alle geledingen van de Kerk. "Samen op weg gaan is wat God van de Kerk van het derde millennium vraagt", aldus paus Franciscus in 2015 [bij gelegenheid van vijftig jaar bisschoppensynode].

Samen op de weg van het evangelie, verbonden met Christus. De rijkdom van het geloof is aan de gemeenschap van de Kerk toevertrouwd, met de opdracht om dit geloof in Christus met zoveel mogelijk mensen te delen en aan zoveel mogelijk mensen te verkondigen.

In die zin sloot paus Franciscus uitdrukkelijk aan bij zijn voorganger paus Paulus VI (1963-1978). Paus Franciscus zei tijdens onze ontmoeting bij het eerste 'Ad Limina' bezoek: "Tijdens het pontificaat van Paulus VI studeerde ik zelf als jonge pater theologie."

Paus Franciscus wist zich door paus Paulus VI aangemoedigd om de verkondiging van het evangelie in de zending van de Kerk steeds opnieuw centraal te stellen [Cf Paulus VI, exhortatie *Evangelii Nuntiandi* (1975)].

En de encycliek *Ecclesiam Suam* van Paulus VI uit 1964 bracht paus Franciscus ertoe om veel belang te hechten aan dialoog, binnen de Kerk en daarbuiten.

De dialoog van de Kerk in de wereld betekende voor paus Franciscus tevens dat hij steeds opnieuw oog had voor de mensen van onze huidige tijd in grote nood, zoals vluchtelingen en mensen die gebukt gaan onder armoede.

Het overlijden van paus Franciscus, hoewel ernstig ziek, kwam vandaag toch nog plotseling. Was zijn eerste optreden in 2013 zijn eenvoudige verschijning op het balkon van de Sint Pieter waarbij hij vroeg om voor hem te bidden. Gisteren was hij voor het laatst op het balkon om de zegen *Urbi et Orbi* (voor stad en wereld) te geven op Pasen, het feest van de verrijzenis van Christus.

4. Bidden als eerste opdracht

Twaalf jaren pontificaat van paus Franciscus (2013-2025) zijn voorbij gevlogen. En ook nu moeten we het op de eerste plaats hebben van ons gebed tot God.

We bidden bij de aanstaande keuze van een nieuwe paus als eerste herder van onze Kerk, die de 267e opvolger van de apostel Petrus zal zijn, om wijsheid van de Heilige Geest.

We bidden voor de Kerk en haar zending in de wereld van nu, de wereld die ons gemeenschappelijk huis is. In deze wereld heeft de Kerk steeds opnieuw de taak om teken en instrument te zijn van de band met God en van de eenheid van de mensheid [Vaticanum II, *Lumen Gentium* art. 1 (1964)]. Het was paus Franciscus die het huidige Heilig Jaar 2025 als thema meegaf: pelgrims van hoop. Die hoop is Christus.

Ik hoor paus Franciscus nog enthousiast zeggen: avanti, voorwaarts.